ول ٴومرى ارقىلى سەنىمىن ساقتادى

ـ شىڭگىل اۋداندىق پارتكومنىڭ بۇرىنعى ورىنباسار شۇجيى، ساياسي ـ زاڭ كومىتەتىنىڭ شۇجيى ۋاڭ حۇڭشيگدى ەسكە العاندا

اۋەلگى ماقساتتى ۇمتىپاۋ بورىشتى ەستە بەرىك ساقتاۋ جانىمزداعى ۇلگىلەر

□ ٴتىلشىمىز جاڭ تيك، ەرىكتى ٴتىلشى ليۋ حۇڭمين

مىنا سۇرەتتە ۋاڭ حۇڭشيگ ەسىمدى قارا تورى، اتپال ازاماتتىڭ جارقىلداعان ٴوڭ ـ الپەتى كوزگە تۇسەدى، ماڭگى جول ۇستىندە جۇرگەن بەينەسى مەن مۇندالايدى.

بۇل وتانىمىزدىڭ شەكارا ٴبىرىنشى شەبىن ومىرىندەي قورعاعان، تەڭىز دەڭگەيىنەن 3000 مەترەدەي بيىكتەگى شەكارا لەنياسىندا كۇندىز شىلبىگىر ىستقتا شەكارانى شارلاپ تەكسەرىپ، كەشتە ماسەلەنى رەتتەپ، تۇجىرىمداپ، ماسەلەنى شەشىپ، بويىنداعى بار كۇش ـ قايراتىن دەرلىكتەي سارقا جۇمساعان الگى كىسى ەمەس پە؟ بۇل شىڭگىل اۋادانىنداعى ٴاربىر شەكارا تاسىنىڭ كوورديناتاسىنا، ٴاربىر شەكارا وتكەلىنىڭ، ساي اۋزىنىڭ ورنىنا، شەكارادىعى ٴاربىر مىندەت وتەۋ ٴتۇيىنىنىڭ ورنىنا قانىق، جۇرت شىڭگىل اۋدانىنىڭ "ٴترى قاريتاسى" دەپ اتايتىن الگى كىسى ەمەس پە؟

6 ـ ايدىڭ 11 ـ كۇنى ۋاڭ حۇڭشيگ دۇنيەدەن وتكەن 300 ـ كۇن.

■ **حالىق ٴۇشىن جۇرەك قانىن سارقىپ، شەكارادا ادالدىق رۋحىن سومدادى**

بىلتىر 8 ـ ايدىڭ 9 ـ كۇنى، جۇڭگو ـ موڭعۇليا 46 ـ شەكارا بەلگىسى، تەڭىز دەڭگەيىنەن 3000 مەترەدەي بيىك جەر. ساعات 12دەن 30 مينۇت، ىستق ايتاپ بايتاق دالانى كۇيدىرىپ تۇردى، شەكارا لەنياسىنداعى ويلى ـ قىرلى جولدارمەن تەك جاياۋ تارتۋعا تۇرا كەلەدى، ونىڭ ۇستىنە تەڭىز دەڭگەيىنەن بيىك بولاندىقتان ادامنىڭ تىنىس الۋى دا قيىنعا سوعادى.

"ۋاڭ شۇجي، قاي جەرىڭىز جايسىزدانىپ تۇر؟" حالىققا قولايلى ساقشى ىستەرى پۇنكتىنە كىرەردىڭ الدىندا ۋاڭ حۇڭشيگنىڭ كەۋدەسىن قايتا ـ قايتا ۇرعىلاپ جاتقانىن كورىپ، بىرگە ەرىپ جۇرگەن چىن جۇنلي جاعدايىن ۇعسادى، الايدا ۋاڭ حۇڭشيگ قولىن بۇلعاپ: ەشتەڭە ەتپەيدى، ـ دەيدى.

حالىققا قولايلى ساقشى ىستەرى پۇنكتىندە سۇ جىلىنتقىش سياقتى قۇرىلعىلاردىڭ ورناتىلعاندىعىن كورىپ، ۋاڭ حۇڭشيگ قۋانا: "بۇدان بىلاي شەكارا قورعاۋشىلار ىستق سۇدان پايدالانا تۇرىپ!" دەيدى. ساقشى ىستەرى پۇنكتىندەگى شىققاننان سوڭ ول جاڭادان سالىنعان ات قورانى تاعى دا بارىپ كورەكشى بولادى. اۋلانىڭ ورتاسىنا تايايى بەرگەندە كەنەتتەن ونىڭ دەنەسى ٴبىر جاعىنا اۋىپ، سەمەنت جەرگە جىعىلىپ تۇسەدى. ويلى ـ شۇڭقىر لى تاۋ جولىمەن 3 ساعات دەگەندە ۋاڭ حۇڭشيگ شىڭگىل اۋداندىق حالىق شيپاحانا سىنا ازەر جەتكەن زىلەدى، الايدا قۇنتارۋ ٴۇنىم بەرمەي، ۇكىمەت جۇمىسى ۇستىندە قازا بولادى.

بۇل ـــ ۋاڭ حۇڭشيگنىڭ شەكارانى شارلاپ تەكسەرگەن سىناپارىنىڭ ەڭ سوڭعى كۇنى، وسىنداعى 2 جارىم كۇندە ول ٴۇرتىس 620 كيلومەتر جول باسقان ەدى.

"ٴار جولى شەكارادىعى حالىققا قولايلى ساقشى ىستەرى پۇنكتتەرىنە بارعان سايىن ۋاڭ شۇجي قۇرىلىستىڭ ولشەمگە جەتكەن ـ جەتپەگەندىگىن، شەكارا قورعاۋشىلاردىڭ شەشىتىن تازا سۇىنىڭ بار ـ جوقتىعىن تاپتەشتەي تەكسەردى. بىلتىر 8 ـ ايدىڭ 9 ـ كۇنى ساعات 12دەن 40 مينۇت وتكەندە، تاعى ٴبىر پۇنكتكە قىزمەت تەكسەرۋگە بارا جاتقاندا ۋاڭ شۇجي كوپشىلىك پەن بىرگە سۇرەتكە ٴتۇستى. وسى سۇرەتتىڭ ۋاڭ شۇجيدىڭ كوپشىلىكپەن بىرگە تۇسكەن ەڭ سوڭعى سۇرەتى بولارىن كىم ويلاعان"، ـ دەدى شىڭگىل اۋداندىق پارتكوم ساياسي ـ زاڭ كومىتەتىنىڭ بۇرىنعى ورىنباسار شۇجيى ۋاڭ لي ـ ۋن سول ٴبىر جاعدايدى ەسىنە العاندا شەكسىز قايعىرىپ.

ٴىس تۇلىدان ٴبىر اي بۇرىن، ۋاڭ حۇڭشيگ جايسىزدانعاندىعىن سەزىنىپ جۇرەدى، شىپاگەر ونى جاقسىلاپ دەمالۋعا ٴناسيحاتتاسا دا، حالىققا قولايلى ساقشى ىستەرى پۇنكتىنىڭ تەز سىكەقوسىلۋىنا، شەكارا قورعاۋشىلاردىڭ قىزمەت شارت ـ جاعدايىنىڭ اناعۇرلىم جاقسى بولۋىنا مۇمكىندىك جاساۋ ٴۇشىن ول ناۋقاسىن ەمدەتۋدى كەشەۋلدەتە بەرەدى.

ۋاقىت توقتاپ، ۋاڭ حۇڭشيگنىڭ ادالدىق رۋحى وسىلايشا وتانىمىزدىڭ شەكاراسىندا قالدى.

■ **دۇنيەدەن وتسە دە "حۇڭشيگ رۋحىن" ۇزبەي ەسكە الىپ، ماڭگى جالعاسترامىز**

"بۇرىن مەن جۇمىسقا ٴبىرشاما قۇنتسىز بولعاندىعىم سەبەبىنەن، ۋاڭ شۇجي ماعان جالىقپاستان جەتەكشىلىك ەتەتىن. ونىڭ شوكەل قىزمەت ستيلى ماعان ۇنەمى اسەر ەتىپ كەلدى"، ـ دەدى شىڭگىل اۋداندىق پارتكوم كەڭسەسىنىڭ كادرى دۇڭ پىڭمەي.

2011 ـ جىلى ۋاڭ حۇڭشيگ التاي ايماقتىق ازىق ـ تۇلىك ، ٴدارى ـ دارمەك باقىلاۋ ـ باسقارۋ مەكەمەسىنەن شىڭگىل اۋدانىنا قىزمەت اۋىستىرىپ باردى، كوپشىلىك ۋاڭ حۇڭشيگنىڭ اسا مۇقيات ادام ەكەندىگىن سەزىندى.

ونىڭ مۇنداي مۇقياتتىلىق رۋحى قىزمەت ستيلىنەن كورىنىپ تۇردى. 2016 ـ جىل شىڭگىل اۋدانىنىڭ كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋ مىندەتىنىڭ ەڭ قيىن كەزى، اۋداندىق پارتكوم ۋاڭ حۇڭشيگدى كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋ قىزمەتىن باسقارۋعا جاۋاپتاندىرۋدى ۇيعاردى. شىڭگىل اۋدانىندا 10 مىڭنان استام كەدەي بار، كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋ مىندەتى جاپالى ەدى.

ۋاڭ حۇڭشيگ قىزمەتكە بار نىتا ـ پەيىلمەن كىرىستى. ول كەدەيلەردى قونىس جاڭالاپ سۇيەمەلدەۋدى كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدىڭ باستى مىندەتى ەتىپ، ۇزاق ۋاقىت تاۋدا، تۇرمىس شارت ـ جاعدايى ناشار ورتادا جاساعان كەدەي بۇقارانى قاتىناسى قولايلى، قۇرىلعىلارى تولىق جاڭا مەكەنگە كوشىردى.

"ۋاقىت تەزگە" دەگەن ٴسوزدى ۋاڭ حۇڭشيگ اۋزىنان تاستامايتىن، قىزمەت ونىڭ بار زەيىن ـ زەردەسىن جاۋلاپ الدى.

"جۇرتشىلىقتى كوشىرىپ قانا قويماي، قونىستىڭ جايلى ەتۋ، ولاردى ورنىقتىرۋ كەرەك". ۋاڭ حۇڭشيگ قاتىستى تاراۋلاردى بەلسەنە سايەكەستىرىپ، شاعىن سومالى سەنىمدى قارىز اقشا بەرۋ ٴادىسىن كەمەلدەندىرىپ، وتباسىلاردىڭ جاعدايىنا قاراي شارا قولدانىپ، كەدەي وتباسىلارعا بەرىلەتىن سۇيەمەلدەۋ قارىز اقشاسىن تىياناقتاندىردى. سونىمەن ٴبىر ۋاقىتتا، ول كەدەي ەگىنشى ـ مالشىلاردى بەلسەنە انتانىسقا كەلتىرىپ، ٴتىمىدى ساياساتتاردىڭ قولداۋىنا سۇيەنىپ، سەلبەستىك كووپەراتيۋىنە قوسىلۋعا، جارنا قوسىپ، پايدانى بولىسۋعا جۇمىلدىردى. شىڭگىل اۋداندىق مەكىۋان بيو ـ تەحنيكا شەكتى سەركەتەستىگىنىڭ قاراماعىندا دۇڭحۇي لۇيىە ەگىنشىلىك، باعمەشىلىق كاسىپتىك سەلبەستىك كووپەراتيۋى ۋاڭ حۇڭشيگنىڭ جەتەكشىلىگىنە ەىە كەلىپ، ٴبىر شوتى كاسىبن دامىتىپ، جارنا قوسىپ، پايدا ٴبولىسۋ فورماسىمەن، ارحيۋ تۇرعىزىلىپ، كارتچىكالاندىرىلعان كەدەي وتباسىلارىن جەتەلەدى.

■ **قالامشا توپىراقتا تامىر تارتتى، ساعىنىش جۇرەكتەردە ۇيالاپ قالدى**

"ۋاڭ حۇڭشيگ شۇجي كوزىنىڭ تىرىسىندە بىزگە امانداسىپ كەلىپ تۇراتىن. مەن ونى ساعىنعاندا سۇرەتىنە قارايمىن، ٴبىز ونى قاتتى ساعىندىق"، ۋاڭ حۇڭشيگدى اۋىزعا العاندا، ول سۇيەمەلدەگەن ارال قالاشعى شوشا قىستاعىنىڭ تۇرعىنى ناۋرىزبەك قۇسمانجان قارتتىڭ كوزىنەن جاس تامشىلادى.

بىلتىر وسى ۋاقىتتا ۋاڭ حۇڭشيگ مەن ناۋرىزبەك اۋلاعا بىرگە جەمىس اعاشىن جانە تەرەك ەككەن ەدى. قازىر سول اعاشتار جاڭا بۇرشىك جارىپ، جاڭا بۇتاقتار ٴوسىپ شىقتى. قارتتىڭ وتباسىنداعىلاردىڭ تۇرمىسى كۇن سايىن جاقسارادى. ٴبىراق ۋاڭ حۇڭشيگ قايتا كەلىپ وسى "تۇىس"ىن كورە المادى.

شىڭگىل اۋدانىنىڭ اۋىل ـ قالاشقتارىندا ۋاڭ حۇڭشيگنىڭ كومەگىنە يە بولعان قىستاق تۇرعىنىدارى بارشىلىق، مەيلى بۇكىل اۋداندىعى بۇقارانىڭ تۇرمىسىن جاقسارتۋدا بولسىن، الدە كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ ۋبيەكتىلەرىنە كومەك تەسۋدە بولسىن، ول بارلىعىنا جۇرەك قانىن سارقا جۇمسادى.

ۋاڭ حۇڭشيگدى تۇسىنەتىن ادامدارداعى ٴبارى ونى نقلاستى، تۇراشىل جان دەسەدى. ۋاڭ حۇڭشيگنىڭ بۇرىنعى شوفەرى ماۋ يۇڭبين بىلاي دەدى: "الدىنعى جىلى 12 ـ ايدا ساياسي ـ زاڭ كومىتەتىنىڭ شۇجيى مىندەتىن اتقارعاننان باستاپ، ول ٴار كۇنى تاڭعى ساعات ەكى ـ ۇشكە دەيىن ۇستەمە جۇمىس ىستەدى، جارتى ايدا ارەڭ ٴبىر رەت ۇيىنە قايتىپ تۇردى. ٴۇيى مەكەمەدەن اۋتوكولىكپەن بىرنەشە مينۇتتا جەتىپ باراتىن جەردە، قىزى نەبارى 2 جاستا. كەيدە قىزىن قاتتى ساعىنعاندا، ول ۇيىنە بارىپ قىزىن كورىپ، بىرنەشە اۋىز ٴتىل قاتىپ قانا اسىعىس ـ ۇسىگىس قىزمەت ورنىنا قايتىپ كەلەدى".

ۋاڭ حۇڭشيگ قايتىس بولعاننان كەيىن، ايەلى لي شياۋچيڭ ونىڭ قالعان زاتتارىن جيناستىرعاندا، ونىڭ قالتاسىنان بىرنەشە قاعاز تىلكەمەدەرىن تاۋىپ الادى، قاعازعا قىزمەت تۇيىندەرى مەن تالاپتارى جىپىرلاتا جازىلىپتى.

شەكارا وڭىرگە تامىر تارتقان 31 جىلدا ۋاڭ حۇڭشيگ مەيلى قاندايى قىزمەت ورىندا بولسا دا، جۇرەكتىلىكپەن جاۋاپكەرلىك ارقالاپ، سىكەرلىك كورسەتتى. اسىرەسە، شىڭگىلدە قىزمەت ىستەگەن 7 جىلدا 3 رەت اۋىر مىندەتتى جۇرەكتىلىكپەن ارقالادى ٴارى قىزمەت مىندەتىن ٴساتتى ورىنداعان. پارتيانىڭ ادال، حالىققا بارىن ارناعان، كاسىبىن جاۋاپكەرشىلىكپەن ادا ەتكەن وسى جولداس ٴوزى قىزمەت ىستەگەن 31 جىل ارقىلى ادالدىعىن ايگىلەپ، 50 جىلدىق ەۋمىرىمەن جاۋاپكەرشىلىك ارقالايتىن قاسىيەتىن جازىپ قالدىردى.

بۇگىنگى شىڭگىل اۋدانىندا حالقىنىڭ تۇرمىسى دەڭگەيى مەن ساپاسى ۇزدىكسىز جوعارىلاپ، شىڭگىلدەگى حالىق جاپىپاي دوڭگەلەك داۋلەتتى قوعام ورناتۋدىڭ العا باسۋ جولىنا بىرتىندەپ قادام تاستادى، حالىق ونى ۇمتىپايدى ٴارى ماڭگى ساعىنا ەسكە الادى...

كورىكتى مەكەنىمىزدى ويداعىداي قورعايىق

ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ گۇل باقشاسىندا ەسەيىپ ـ ەرجەتتىم

□ قىزىلسۋ قىرعىز اۋتونومياسى وبلىستىق 1 ـ ورتا مەكتەپتىڭ وقىتۋشىسى زۇلپيا ابدىرەشت

اكەم قارت پارتيا مۇشەسى، كىشكەنتاي كەزىمىزدە اكەم ماعان بىلاي دەيتىن: كوممۇنيستىك پارتيا بولماسا، ٴبىزدىڭ باقىتتى تۇرمىسىمىز بولماس ەدى. سوندىقتان مەن تىنىباي قۇلشىنا ۇيرەنىپ، پارتيامىز، وتانىما، حالىققا پايدالى ادام بولۋدى ويلادىم. باستاۋىشتا لەكسيا جاساۋ جارىسىنا قاتىناسقان كەزىمدە، «وتان مەنىڭ انام» دەگەن تاقىرىپتا لەكسيا جاساعانىم ٴالى ەسىمدە. ويتكەنى تەك "انا" دەگەن ٴسوز عانا مەنىڭ وتانىما دەگەن ەڭ ادال، ەڭ تازا، ەڭ شىنايى، ەڭ تەرەڭ سۇيىسپەنشىلىگىمدى ايگىلەي الادى.

باستاۋىشتى بىتىرگەن سوڭ، مەن قىزىلسۋ قىرعىز اۋتونومياسى وبلىستىق "ۇشتە جاقسى وقۋشى"لاردىڭ 12 ۋاكىلىمەن بىرگە اۋىلدان تۇڭعىش شىعىپ، ۇرىمجىگە ەكسكۇرسيالاۋعا باردىم. اۋىلىمىز بەن ٴۇرىمجىنىڭ پارقىن العاش رەت سەزىنىپ، ٴتىپتى دە قۇلشىنا ۇيرەنىپ، بولاشاقتا اۋىلدى دامىتۋعا ۇلەس قوسۋشى بولۋعا بەكىندىم. مەن ورتالاۋدى بۇكىل وبلىس بويىنشا 2 ـ بولعان ناتيجەمەن ٴبىتىرىپ، ىشكى ولكەدەگى شىنجياڭ تولىق ورتا كلاسىنا قابىلدانىپ، گۋاڭجوۋعا بارىپ ٴبىلىم الۋ ورايىنا يە بولدىم.

ۇيدەن العاش ۇزاپ شىققان كەزدە، دەربەس تۇرمىس كەشىرۋ قابىلەتىم كەمشىل، پۇتۇڭحۋاعا جەتىك بولماعان سوڭ، باستاپقى كەزدە گۋاڭجوۋداعى تۇرمىستا، ۇيرەنۋگە دەگەندەي ۇيلەسە المايٴجۇردىم، اۋەلى، ٴۇزىمنىڭ ارمانىمنان قول ۇزۋگە شاق قالدىم. سول كەزدە داينىدىق كلاسىنداعى ي شىپىڭ مۇعالىم مەنى جۇباتىپ، جىگەرلەندىرىپ، ارمانعا جالعاستى تالپىنۋ سەنىمىمدى قايتا تاپتىم.

شىنجياڭنان كەلگەن ٴار ۇلت وقۋشىلارى بولعان ٴبىز جەرگىلىكتى ورىنداعى وقتۋشىلاردىڭ دەن قويا باۋلۋى مەن ساباقتاستاردىڭ نقلاستى كومەگىنىڭ ارقاسىندا بىرگە العا باسپ، بىرگە ەسەيىپ ـ ەرجەتتىك. ٴبىر جىلدىڭ ىشىندە، مەنىڭ ٴارقايسى پاندەگى ناتيجەم نەگىزىنەن جەرگىلىكتى وقۋشىلاردىڭ ورەسىنە جەتتى. بۇل مەنىڭ تەك كوزدەگەن ماقساتىمنان جازباسام، ٴوزىمنىڭ ارمانىمدى جۇزەگە اسىرا الاتىن سەنىمىمدى ٴتىپتى دە ارتتىردى. ٴالى ەسىمدە، ايعام كۇيىپ قالعان كەزدە وقتۋشىلارىم مەن ساباقتاستارىم ٴار كۇنى تاماق اكەلىپ بەرىپ، مەنىڭ ساباعىمدى تولىقتاۋىما كومەكتەستى؛ جوعارى مەكتەپكە ەمتيحان تاپسىرىپ، ۇيگە قايتقان جولدا مەنىڭ دەنە تەمپەراتۋرام ورلەپ، تۇلا بويىم دارمەنسىزدەنىپ، پويەزدىڭ ورىندىعىنا جاتىپ قالعان كەزىمدە، 2 حانزۋ وقتۋشى ماعان ٴوز بالاسىنا قاراعانداي قارايلاسىپ، ۇرىمجىگە امان ـ ەسەن جەتكىزىپ سالدى. پارتيا مەن مەمەلەكەتتىڭ قامقورلىعىندا، مەنىڭ 4 جىلدىق شكى ولكەدەگى شىنجياڭ تولىق ورتا كلاس تۇرمىسىم وڭ ەنەرگياعا تولىپ، ماعان مەيىرلى ەستەمەلەر قالدىردى.

داشۋەگە قابىلدانىپ نانجيڭگە كەلگەن سوڭ، مەن ٴتىپتى دە كوپ وقتۋشىلارمەن، ساباقتاستارمەن جانە دوستارمەن تانىسىپ، تەرەڭ دوستىق ورناتتىق. داشۋە بىتىرەردىڭ الدىندا، مەن داڭقپەن جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولدىم. اسپيرانت وقىعان كەزدە، مەكتەپ ٴبىز بىرنەشە از ۇلت وقۋشىلارىنا ايرىقشا كوڭىل ٴبولدى. مەكتەپ بىتىرگەن سوڭ، مەن اۋىلعا قايتىپ، حالىق وقتۋشىسى بولدىم.

حالىق وقتۋشىسى رەتىندە، ٴوز قىزمەتىم ورنىمدا تاباندى بولىپ، وقۋشىلاردى شي جينپيڭنىڭ جاڭا ٴداۋىر جۇڭگوشا سوتسيالىزم يدەياسىن ۇيرەنۋگە، دايەكتىلەندىرۋگە، كوممۇنيزم ىستەرىنىڭ ٴىز باسارى بولۋعا قۇلشىنۋعا تاربيەلەيتىن جاۋاپكەرشىلىگىم بار. وقۋشىلاردى پارتيانىڭ العىس ايتۋعا، پارتيانىڭ سوزىنە قۇلاق اسۋعا، پارتيانىڭ ىلەسۋگە، ۇلتتار ىنتىماعىن، وتان تۇتاستىعىن باتىلدىقپەن قورعاپ، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۋى سىندى جۇڭگو ارمانىن جۇزەگە اسىرۋعا ۇلەس قوسۋعا تاربيەلەيمىن.

(باسى 1 ـ بەتتە)

"مەن بۇرىن زاڭسىز ٴدىني قيىمدارعا قاتىناسىپ، ٴدىني ۇشقارى يدەيانىڭ ۇلاندىرۋىنا ۇشىرادىم. بىلتىر 3 ـ ايدا قىستاقتاعى كادرلاردىڭ ۇگىت ـ لەكسياسىن تىڭداعاننان كەيىن، ٴۇزىمنىڭ كوپتەگەن تانىمدارىمنىڭ قاتە ەكەندىگىن بايقاپ قاتتى داعدارىدىم، ۇيدەگىلەردىڭ ناسيحاتتاۋىمەن تاربيەلەۋ ـ باۋلۋ ورتالعىنا بارىپ ۇيرەنۋگە قاتىناستىم"، ـ دەدى نۇرماھەت، قاجرىللىقپەن ۇيرەنۋ ارقىلى ەنىڭ مەملەكەتتە ٴبىر تۇتاس قولدانىلاتىن ٴتىل ـ جازۋ ورەم جوعارىلاپ قانا قالماستان، كاسىپتىك شەبەرلىكتى دە يگەردىم، ەڭ ماڭىزدىسى، زاڭدى ۇيرەنۋ ارقىلى دۇرىس پەن بۇرىستى ايقىن پارىقتاۋ قابىلەتىنە يە بولدىم.

شاعىن كوكونىس دۇكەنى قايتادان ساۋدا باستاعاننان كەيىن، قىستاق كادرلارى قىستاق تۇرعىندارىنا جىىن اشقان كەزدە ىلعي دا وعان كومەكتەسىپ ۇگىتتەگەندىكتەن، دۇكەندى بىلەتىن ادامدار بارعان سايىن ەولايىپ، دۇكەننىڭ ساۋداسى دا كۇىمت بولا باستادى. نۇرماھەت: قازىر قىستاق تۇرعىنداردىڭ جۇمىس ىستەپ اقشا تاۋىپ قاربالاس، كەسپە ساتىپ الىپ لاعمان پىسىرۋ قولايلى، ۋاقىت ۇنەمدەيدى، سوندىقتان كوپشىلىك تۇگەل دۇكەنگە كەلەتىن بولدى. جاقىندا 2 اسحانا ٴبىزدىڭ ۇلكەن الارمانىمىز بولدى، ولار ٴار كۇنى 50 كيلوگرام كەسپە قاجەت ەتەدى، ـ دەدى.

تۇنيسا ۇن يلەۋ ماشينىسىن جۇرگىزە تۇرىپ تىلشىمەن اڭگىمەلەستى، ول: نۇرماھەت قازىر نە ىستەسە دە زاڭ بويىنشا ىستەيتىن بولدى، اسحانالارمەن دە ساتۋ توقتامىنا قول قويىستى، ـ دەدى. جۇزىنەن كۇلكى ەسىپ تۇرعان تۇنيسا تازالىق قالپاعىن كيىپ، جەڭدىك تاعىپ، شالعىش تاعىپتى، سىرعاسى مەن القاسى دا مودا ەكەن. "بارلىعىن ماعان نۇرماھەت الىپ بەرگەن، ول تاعى قاس بويامايتىن، كىرپىك سۇرمەسى مەن ەرىن بويامايتىن تا الىپ بەردى"، ـ دەدى ول.

ٴدىني ۇشقارى يدەيانىڭ نقالىنا ۇشىراعاندىقتان، نۇرماھەت بۇرىن ايەلىنىڭ ۇيدەن شىعۋىنا، جاسانۋىنا جول قويماپتىن. ٴوزى العا تالپىنباعانىمەن قويماي، بالاسىن وقۋدان شىعارىپ الۋدى دا ويلاعان. "قازىر ول تالپىنعىش، اشىق ـ جارقىن، ٴار كۇنى مەنىڭ ٴۇي جۇمىسىن ىستەۋىمە كومەكتەسەدى، بالامزعا ۇنەمى جاقسى وقى دەپ تاربيە بەرىپ وتىرادى". تۇنيسا بىلاي دەدى: ٴار كۇنى دۇكەندە ەرتەدەن قارا كەشكە دەيىنگى قاربالاستىق، شىندىعىندا، ادامدى شارشاتادى، ٴبىراق تۇرمىسىمىزدا ٴۇمىت بار، قانشا قاربالاس بولساق تا كوڭىلدىمىز.

■ **شاعىن دوعاشا جىلجاي العىس ايتۋ سەزىمىن جەتىلدىردى**

نۇرماھەتتىڭ ٴۇيىنىڭ اۋلاسى ەرەكشە ۇلكەن، ٴبىر بولىك جەر ەگىنشىلىككە ارنايى اشىلىپتى. ول بىلاي دەپ ٴبىر ـ بىرلەپ تانىستىردى:"مىنالار ٴوزىم ەككەن شىلان اعاشى، ورىك اعاشى، الحور اعاشى، تاعى ٴانجۇر اعاشى بار؛ كوكونىستەردىڭ ٴتۇرى دە وتە مول، كوك بۇرىش، پامىدور، تاباقشا اسقاباق جانە بالدىركوك بار، جەپ تاۋسىلماعانىن كوكونىس دۇكەننە قويىپ ساتامىز".

اۋلادا تاعى ٴبىر شاعىن دوعاشا جىلجاي بار، ونىڭ ىشىنە اس جۇا ەگىلىپتى. نۇرماھەت: "تۇڭعىش رەت ەككەنىم، تاجىريبە كەمشىل. دەسە دە نەشە قايتالاپ ورىپ بولدىق، ٴوزىمىز ەككەن اس جۇادان ٴتۇشپارا ٴتۇيىپ جەسەڭ ٴدامدى عوي" دەدى.

دوعاشا جىلجايدىڭ تاريحىن تىلگە السا، بيىل 32 جاسىنداعى نۇرماھەتتىڭ كوز شاناعى قىزارىپ سالا بەرەدى. ول بالا كەزىندە ۇلكەندەرگە كومەكتەسىپ ەگىن سالىپتى، ەسەيگەن سوڭ جان ـ جاقتا ۇساق ـ تۇيەك جۇمىس ىستەپ، بىرتىندەپ جەردەن الستاپ كەتىپتى. تاربيەلەۋ ـ باۋلۋ ورتالەمىندا ەگىنشىلىك تەحنيكاسىن ۇيرەنگەن ول اۋلاسىندا دوعاشا جىلجاي جاساپ سناپ كورۋدى ويلايدى. ونىڭ بۇل ويى حىزۋڭ جاڭا قىستاعى پارتيا ياچەيكاسىنىڭ شۇجيى ياڭ چۋانجۋگىنىڭ قولداۋىنا يە بولدى.

"ول تاربيەلەنۋدى ايقاتتاقاننان كەيىن ۇنەمى مەنى نزدەپ كوڭىل سىرىن اقتارىپ تۇراتىن، ونىڭ بۇل ويىن ەستىگەن سوڭ، جاقسى ٴىس ەكەن، قولداۋ كەرەك دەپ ٴبىلدىم"، ـ دەدى ياڭ چۋانجۋگ، نۇرماھەتتىڭ ارمانىنىڭ سكەسىنە اسىرۋىنا كومەكتەسۋ ٴۇشىن، قىستاق كادرلارى جەرگىلىكتى ورىنداعى دوعاشا جىلجاي جاساپ ورناتىپ بەرەتىن كاسىپورىندى ارنايى نزدەپ بارادى، كاسىپورىنىڭ جاۋاپتىسى دا مۇنى ەستىگەن سوڭ ايرىقشا قولداپ، نۇرماھەمتكە ماتەريال ۇسىندى.

سونىمەن نۇرماھەت كوپ اقشا جۇمساماي، ٴوز اۋلاسىندا شاعىن دوعاشا جىلجاي جاساپ الدى.

قىستاق كادرلارى پارتيا مەن ۇكىمەتتىڭ مەيىرىن جەتكىزدى، بۇل نۇرماھەتتى قاتتى اسەرلەندىردى. ۇشقارى ەلەمنتتەردىڭ ايتاقتاۋىندا، نۇرماھەت بۇرىن مەملەكەت كادرلارىنا وشىگپ، ولارمەن سويلەسۋدەن باس تارتپ، قول السۋدان قاشقالاقتايتىن. "وتكەندى ويلاسام، قاتتى ۇيالامىن"، ـ دەدى نۇرماھەت شىن پەيىلمەن.

"ٴبىز ٴبىر ٴۇيىلى جان وسى جاڭا قىستاققا كوشىپ كەلدىك، تۇرارجاي سالۋدا ساياساتتىق كومەك قاراجاتتان يگىلىكتەندىك، تاعى بىزگە جاڭعاق ەگەتىن 4 مۇ جەر جانە 2 ۇلكەن جىلجاي ٴبولىندى، 2 بالام بالاباقشاعا كىردى، ٴۇي ىشىمىزدەگىلەردىڭ ٴبارىنىڭ ەمدەلۋى قامتاماسىزدانىپ تۇرىپ... دۇرىس پەن بۇرىستى ايقىن اجىراتۋ ـــ ماعان العىس ايتۋدى شىنداپ ۇعىندىردى"، ـ دەدى ول.

■ **سەلبەستىك كووپەراتيۋى تىڭ ۇراي جاراتتى**

نۇرماھەتتىڭ دوعاشا جىلجاي سالۋى قاراپايىم ارماننان تۋعان ـــ ول تاربيەلەۋ ـ باۋلۋ ورتالعىندا ۇيرەنگەن تەحنيكاسىن امالياتتا قولدانىپ، تاجىريبە توپتاپ، سىرتقا جالعا بەرگەن 2 كوكونىس جىلجايىن قايتارىپ الىپ بۇدان كەيىن ٴوزى ىگىلەيالاسىرماقشى. "ٴوزىم ەگىن ەگپ، جاقسى بايتاسام، ٴار جىلجايدان جىلىنا 10 مىڭ يۋاننان استام كىرىس كىرەدى"، ـ دەدى ول.

نۇرماھەتتىڭ اۋقاتتانۋ جولى بارعان سايىن كەڭەيدى. "بيىل 3 ـ ايدا ٴبىز ونىڭ ايەلىنىڭ كوكونىس دۇكەنى تيجاراتىنىڭ ارناعا تۇسكەندىگىن، دوعاشا جىلجايدىڭ دا جاسىلدانعاندىعىن كورىپ، وندا ٴتىپتى دە جاقسى دامۋ مۇمكىندىگى بار دەپ قاراپ، ونىمەن سەلبەستىك كووپەراتيۋىنە بارىپ جۇمىسقا ورنالاسۋ جونىندە اقىلداستىق"، ـ دەدى ياڭ چۋانجۋگ.

نۇرماھەت تە كوپتەگەن قىستاق تۇرعىندارىنىڭ جاقىن ماڭداعى حوتان لۇيپياۋشياڭ گوشۋ شارۋالار كاسىپتىك سەلبەستىك كووپەراتيۋىنە بارىپ جۇمىس ىستەگەندىگىن ۇعىسىپ، ٴوزىنىڭ دە قىزىققاندىعىن ايتتى. نۇرماھەتتىڭ بايقاپ كورگىسى كەلىپ جۇرگەن بەينەسىن كورىپ ياڭ چۋانجۋگ قاتتى قۋانىپ، دەرەۋ سەلبەستىك كووپەراتيۋىنىڭ جاۋاپتىسىمەن بايلانىس جاسايدى.

بۇل سەلبەستىك كووپەراتيۋى جاڭا اۋات اۋىلىنداعى شارۋالاردىڭ 286 جىلجايىن بىرىكتىرىپ، كوكونىس ەكتى، نەگىزگى ەگىلگەنى پامىدور. حىزۋڭ جاڭا قىستاعىنىڭ ماڭىنىڭ وزىنىندە شوعىرلانىپ تۇتاسىپ كەتكەن 168 جىلىجاي بار، جەرگىلىكتى ورىننان 60 نەشە شارۋانى جۇمىسقا قابىلداعان كووپەراتيۋ ادام كۇشىن شۇعىل قاجەت ەتىپ وتىرعان ەدى. ولار تاباندا كەلىسىپ، 3 ـ ايدىڭ 21 ـ كۇنى نۇرماھەمت تىزىمىندەلىپ قىزمەتكە شىقتى.

وڭتۇستىك شىنجياڭدا قۇمدى بوران كۇشتى، بوراننان كەيىن تالاي جىلجايدىڭ جارعاعى ٴبۇلىنىپ قالادى، نۇرماھەت 2 جۇمىسشىنى باستاپ جارعاقتاردى جامايدى. "ٴار ايدا تۇراقتى 3000 يۋان ەڭبەكاقىم بار، كەيدە كوكونىسكە ساتىلۋ جولىن قاراستىرامىن، ساتا السام ونان الاتىن اقىم دا بار. بۇل قىزمەتتى وتە ۇناتتىم"، ـ دەدى نۇرماھەت، مۇنان سىرت، ول ەلەكترمەن دانەكەرلەۋدى دە بىلەدى، ەسىك ـ تەرەزە بۇزىلسا، جوندەي الادى.

جۇمىسشى ىستەتۋشى جاقتىڭ نۇرماھەتكە بەرگەن باعاسى جوعارى بولدى. "ونىڭ قىزمەتتەگى بەلسەندىلىگى وتە جوعارى، ەشقاشان جاي كەلمەيدى، ەرتە قايتپايدى. ٴبىز تەحنيكالىق باۋلۋ ورىستەتكەندە، قىزمەت ورنالاسترعاندا ول بىزگە كومەكتەسپ اۋدارماشى دا بولادى. ونىڭ باستاۋىندا كوكونىس جيناۋ قىزمەتىنىڭ ونىمدىلىگى دە جوعارىلادى"، ـ دەدى سەلبەستىك كووپەراتيۋىنىڭ ٴوندىرىس دىرەكتورى سۇڭ زۇڭگى.

سۇڭ زۇڭگى تىلشىگە: سەلبەستىك كووپەراتيۋىنىڭ كولەمىنىڭ ۇزدىكسىز كەڭەيۋىنە ىلەسە، جىلجايدىڭ سانى 1500دەن اسىپ، سكەرلەرگە دەگەن قاجەت ٴتىپتى ارتتى. نۇرماھەتتىڭ شەبەرلىككە قۇلشىنا سىلىپ، كەلەشەكتە باسقارۋشىلىق قىزمەت ورىندا ىستەۋدىڭ ٴۇمىت ەتەمىن، ـ دەدى.

نۇرماھەت تەرەڭ سەزىمىمەن: "ٴدىني ۇشقارى يدەيانىڭ نقالىنان قۇتىلعاندا عانا، باقىت جولى بارعان سايىن كەڭەيەدى ەكەن" دەدى.